

3. Карамзин Н. М. Остров Борнгольм / Н. М. Карамзин // Карамзин Н. М. Письма русского путешественника. Повести / Вступ. Ст. Н. Н. Акоповой; предисл. Г. П. Макогоненко; прим. М. В. Иванова. – М.: Правда, 1982. – С. 547 – 558.

4. Матвиенко О. В. Пушкинские готические мотивы в контексте западноевропейской традиции / О. В. Матвиенко // А. С. Пушкин: Филологические и культурологические проблемы изучения. Материалы международной научной конференции 21-30 октября 1998. – Донецк, 1998. – С. 129.

Науковий керівник: к. філол. н., ст. викл. Іванова Н. П.

Т. В. Ткаченко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

РОМАНТИЧНИЙ СВІТ ТВОРІВ Е.Т.А.ГОФМАНА

*Романтизм — це «внутрішній світ людини,
сокровенне життя її серця»
(В. Белінський)*

Актуальність дослідження. Тенденції розвитку сучасного суспільства висувають нові вимоги до людей, а отже і до національної системи освіти та виховання, яка, по-перше, має сприяти реалізації основних завдань культурного розвитку суспільства на основі інтеграції загальноєвропейської та національної культурної спадщини, а по-друге, відігравати вирішальну роль у становленні та розвитку кожної особистості, зокрема у формуванні ціннісних орієнтирів кожного індивіда, розвитку полікультурної особистості з урахуванням як світових, так і національних духовних цінностей.

Великі ідеї, які творили історію і змінювали світогляд цілих народів, націй і континентів, завжди були виявом глибоких прагнень, воель певних одиниць, що несли ці ідеї. Такими романтиками були творці майбутніх світових релігій, пророки, аскети, сподвижники філософських концепцій та суспільно-політичних поглядів, науковці і митці. Саме тому, на нашу думку, вивчення творів поетів-романтиків має важливе значення у процесі формування та розвитку світогляду кожної особистості, що, у свою чергу сприяє активізації процесу духовного відродження національної культури, яка все більше останнім часом змінює політичне і громадянське життя народу, сприяє відродженню національної свідомості і самосвідомості, ствердженню національної гідності, ідентичності тощо. Людина для романтиків є найбільшою таємницею, поєднанням різнорідних начал, у протиборстві яких відбувається становлення і розвиток особистості. Романтики першими поглянули на людину крізь призму її прихованих бажань, мрій, прагнень та ідеалів.

У сучасному житті романтичні, високі почуття та погляди зводяться переважно до сфери міжособистісних стосунків між протилежними статями, а власне дефініція *романтизм* сприймається як те, чого неможливо досягти. Наразі образ романтика у більшості людей асоціюється з чоловіком, який виконує серенади під балконом коханої чи з «романтиком-невдахою» Дон Кіхотом, який боровся проти загрозливих вітряків. Але, попри такі помилкові судження, образ романтика залишається символом незламності, віри та наполегливості. Про іншу сторону розуміння цих почуттів мало хто говорить, мабуть, через те, що вони є складними для втілення. Наприклад, коли говорять про юнацький романтизм, мають на увазі схильність до ідеалістичного, підкреслено оптимістичного погляду на життя, а також активність життєвої позиції.

Загалом романтизм як літературний напрям досліджувався багатьма філософами, науковцями і має тривалу традицію, доречно буде згадати праці перших теоретиків романтизму А. і Ф. Шлегелів, В. Вордсворта, В. Гюго й ін. та сучасних – Д. Наливайко, І. Лімборський, О. Ніколенко, П. Приходько, Ю. Шевельов, К. Шахова, О. Ясь та ін.

Метою нашого дослідження є з'ясування основних рис романтизму німецького письменника Е. Т. А. Гофмана на матеріалі його творів.

Дотримання певних принципів і правил, моральної та духовної стійкості, втримання від спокус, героїзму – це ті якості, які не сприймаються масами, вони підвладні тільки окремому типу людей, одиницям-романтикам. Особистість у творах романтиків розвивається й усвідомлює себе у конфлікті як і з Богом, так і з суспільством, і з самою собою. Герой романтизму протестує проти суспільних умов, що обмежують його свободу, він – бунтар, революціонер або розбійник. Його душа, як правило, роздвоєна між світом реальності і світом мрій, а його доля найчастіше трагічна [1, 4, 5, 6].

Середину XVIII – кінець XIX століття дослідники визначають як золотий вік романтизму. Саме тоді німецька література стала найвпливовішою літературою світу завдяки багатьом письменникам і поетам, серед яких яскравою зіркою ясніє ім'я Ернста Теодора Амадея Гофмана [2]. Гофман не був зачинателем романтизму. Перші романтики прийшли в літературу задовго до нього, проте нікому не вдалося так талановито відтворити ідеї цієї літературної течії. Гофман не тільки сприйняв романтизм, а й поглибив його, надав йому найбільш прогресивного спрямування, адже лише у Гофмана можна побачити сплав чудес із зримою дійсністю. У багатьох творах письменника герої або одночасно живуть у двох світах (у реальному і казковому), або постійно кочують із одного в інший. Навіть тих персонажів, які, здавалося б, обома ногами стоять на землі, фантастичний вітер переносить у казковий світ. Казки Гофмана («Крихітка Цахес», «Золотий горінець» та ін.) не схожі ні на народні казки, ні на казки інших авторів. Під пером цього талановитого письменника буденне життя перетворюється на фантастичний світ людських почуттів, мрій, устремлінь. Тільки на перший погляд здається, що дія у творах Гофмана відбувається, як це буває у казці. Насправді все, про що він писав, несе на собі відбиток того тривожного часу, свідком якого був письменник.

Світ Гофмана – це особливий художній світ, створений могутньою фантазією автора, де завжди в центрі уваги письменника протистояння двох світів – романтичного й буденного, ілюзорного й реального. Герої Гофмана теж поділяються на два табори: «філістери» й «ентузіасты» [2]. «Філістерів» більшість, вони цілком задоволені життям і реальністю, не знають ніяких високих поривань. Вони володарі й мешканці світу реального, де цінуються життєві блага, а все інше нічого не важить. «Філістерам» Гофман протиставляє «ентузіастів». Вони живуть в іншому вимірі, світ їх набагато ширший, складніший і прекрасніший. Над ними не мають влади ті життєві блага, що хвилюють «філістерів». Глибока духовність і щире відчуття краси – ось їхні визначальні риси. Але справжніми «ентузіастами» їх робить те, що вони стають на захист духовності, борються проти обмеженості сприйняття світу філістерами й самі створюють красу. Ентузіасты – це завжди митці, принаймні у своєму ставленні до краси й мистецтва [2].

Гофман уважав, що драматизм або навіть трагедія життя полягає в тому, що «філістери» беруть гору над «ентузіастами» в реальному світі, залишаючи останнім лише світ уявний, фантастичний. Але ірреальне втрачає у Гофмана самодостатність, бо ілюзія, що можна підмінити дійсність фантастичним світом, у його творах руйнується. Гофманівський герой розуміє, що не можна сховатися від буденності в мріях. Як засіб руйнування ілюзій Гофман обирає іронію – прийом, який часто застосовували романтики. Однак іронія Гофмана ніби змінює свій напрям: герой іронічно сприймає світ і намагається вирватися з його тенет, але автор у свою чергу іронізує над героєм, розуміючи марність намагань героя вирішити реальні суперечності життя [3].

Вивчаючи твори Гофмана, можна дійти висновку, що в них наскрізно звучить теза автора: чудо може статися з кожним, треба тільки вірити в нього, бути достойним його, коли воно станеться. Автор примушує героїв сумніватися в реальності свого життя і світу, у якому вони живуть. Письменник ніби спеціально заплутує героїв, намагаючись завести на манівці і їх, і читача. Під пером Гофмана романтизм перемішується з іронією і набуває критичного, сатиричного забарвлення.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що романтизм виступає як одне з найцікавіших, а також чи не найскладніших явищ в історії духовної культури людства. Появу романтизму більшість дослідників називають романтичною революцією в художній

культури. Романтики докорінно змінили ставлення до навколишнього світу, до мистецтва, до творця та його ролі в суспільстві, а головне те, що вони висунули принципово новий погляд на особистість та її проблеми. Вони відмовились від уявлення про незмінні якості і постійну залежність людини від Бога та суспільних обставин, побачили в ній безмежність проявів внутрішнього світу, небачені можливості для самовдосконалення й саморозвитку, і завдяки цьому – одухотворення дійсності.

Список використаної літератури:

1. Ніколенко О. М. Романтизм у поезії Г. Гейне / Дж. Г. Байрон, А. Міцкевич, Г. Лонгфелло : посібник для вчителів / О. М. Ніколенко. – Х. : Веста, 2003. – 176 с.
2. Дмитриев А. С. История зарубежной литературы XIX века / Дмитриев А. С. – М. : Высшая школа, 1991. – 637 с.
3. Німецький романтизм. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pidruchniki.com/12380607> (дата звернення 05.03.2019).
4. Овсянников М. Ф. Эстетическая концепция Шеллинга и немецкий романтизм // Шеллинг Ф. В. Философия искусства / М. Ф. Овсянников. – М. : Мысль, 1966. – С. 19 – 43.
5. Day A. Romanticism / Aidan Day. – London : Routledge, 1996. – 217 p.
6. Izenberg G. N. Impossible individuality : romanticism, revolution, and the origins of modern selfhood, 1787 – 1802 / Gerald N. Izenberg. – Princeton, N.J. ; Oxford : Princeton University Press, 1992. – 356 p.

Науковий керівник: к. пед. н., доцент Кретьова О. І.

А. Труба

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

На сучасному етапі пошуку нового історичного мислення важливу роль відіграє історична пам'ять. Звертаючись до минулого за досвідом, письменники все частіше відчують потребу його переосмислити з метою конструювання теперішнього та майбутнього. Відтак, політика пам'яті завжди спрямована на створення синтезу теперішнього з минулим [1, 143; 3; 5]. Феномену історичної пам'яті присвячений значний корпус наукових праць як в соціологічному, так і в літературознавчому дискурсах [2, 6, 8], проте зв'язок історичної пам'яті з формуванням національної ідентичності у художній літературі залишається поза увагою дослідників. Мета цієї розвідки полягає у визначенні ролі історичної пам'яті у процесі формування національної ідентичності у художній літературі.

На думку дослідниці Н.Яковенко, історична пам'ять є фундаментом національної ідентичності, при цьому історична пам'ять нації постійно змінюється, відтак кожна нова ситуація неминує тягнути за собою корекцію цієї пам'яті, а відповідно – національної ідентичності її носіїв [2]. Дослідник М.Козловець доводить, що історична пам'ять як невід'ємна складова ідентифікації особистості, соціальної групи чи нації є не лише сумою знань, а постає потужним джерелом ретрансляції історичного досвіду [3]. Концепт історична пам'ять постає як похідний від таких попередніх концептів-означень як колективна, соціальна та культурна пам'ять. На думку Л.Репіної, це сукупність наукових знань та масових уявлень соціуму про спільне минуле, один з вимірів індивідуальної та колективної пам'яті, це пам'ять про історичне минуле чи його символічна репрезентація. Типом історичної пам'яті виступає національна пам'ять [5, 49–62].

Сучасні письменники особливо прискіпливо вдивляються в минуле, а механізми пам'яті стають одним із найважливіших предметів зображення у їхніх творах [4; 7]. У творчості канадського письменника Дугласа Коупленда спостерігається фокус на переосмисленні історії та історичного минулого наприкінці ХХ століття. Так, персонажі його першого роману «Покоління Ікс» переповідають чимало історій, зібравшись у пустелі. У їхніх історіях на перший план виходять саме дати певних історичних подій. Персонажі прагнуть переглянути